

x

ZIN IN NIEUWS CULTUUR

Een schaal vol verdriet: ontdek het verhaal van Humana

10/12/2018 - 0 Reacties

*Humana spreekt niet met woorden. Zij vertolkt de feminiene kracht van de menselijke kwetsbaarheid. Deze handgeweven creatie van de Vlaamse textielkunstenaar **Marleen Mertens** staat nog tot 1 oktober in de neogotische **Heilige Magdalenakerk in Brugge**. Laat je ontroeren door haar poëtische taal!*

Feminien

Haar witte, serene gestalte heeft weinig of geen details. Ze staat in stilte, beschouwend, omringd door het beweeglijke water in de Heilige Magdalenakerk. In al haar eenvoud geeft ze de pelgrim die binnenkomt een welkom gevoel.

Humana is een gewone vrouw die heel dicht bij ons staat.

In haar wit geweven gewaad lijkt ze een heilige figuur. Toch is Humana een gewone vrouw die heel dicht bij ons staat. Haar naam is de vrouwelijke vorm van het Latijnse bijvoeglijke naamwoord *humanus* dat 'menselijk' betekent. Het verhaal van Humana sluit aan bij Moederdag, de feestdag van Onze Lieve Vrouw die christenen vieren op 15 augustus. Humana vertegenwoordigt alle vrouwen overal ter wereld en van alle tijden.

Deze gewone vrouw is op de eerste plaats de bijzondere vrouw die onze moeder is, de schenkster van ons leven. Ze is de moeder die haar kwetsbaar kind liefheeft en beschermt om het later liefdevol los te laten en zijn eigen weg te laten gaan.

Als volwassene gaan we ons eigen pad. Toch blijven onze behoefte aan liefde en ons verlangen naar warmte en geborgenheid, waar ook ter wereld we leven, werken of reizen.

Je geborgen voelen in de armen van je moeder geeft je als kind het zelfvertrouwen om te mogen zijn wie je bent en een veilig gevoel om je in de ongekende wereld verder te ontplooien. Een opgroeiend kind aanschouwt via zijn ogen de wereld. Van nature is het heel ontvankelijk en hooggevoelig voor prikkels uit de omgeving. Het kind kijkt met een pure blik, zonder vooroordelen. Zijn ogen zijn vol verwachting en

hoop. Dit pure kijken en de eerste levenservaringen drukken een stempel op zijn verdere leven. Als volwassene gaan we ons eigen pad. Toch blijven onze behoefte aan liefde en ons verlangen naar warmte en geborgenheid, waar ook ter wereld we leven, werken of reizen.

Tranen om de wereld

In het gewaad van Humana merk je fijne bewegingen, blauwe meanderende lijnen. Ze zijn een suggestie van water dat naar beneden stroomt: de tranen in haar kleeft neemt ze mee naar het watervlak waarop ze staat. Het zijn de tranen die ik als kind weende om de wereld. Omgeven door natuur en stilte voelde ik me als kind deel van de schepping, veilig opgenomen in de omgeving. Wat zich in de grote wereld afspeelde, stond mijlenver van mijn ervaringen.

Humana in bewegend water, haar tranen vertolken het verdriet van de hele wereld © Kristof Hoornaert en Sylvain De Bleckere

Via tv-beelden en gesprekken hoorde ik over geweld, hebzucht, oorlog en misbruik. Als hooggevoelig kind ervaarde ik die buitenwereld als een schreeuw, zoals in het schilderij '[De schreeuw](#)' van [Edvard Munch](#). In dit doek dat hij in 1893 creëerde, drukt hij zijn geestelijk leed en emotionele kwelling uit. Het kunstwerk hangt nu in het [Nationaal Kunstmuseum in Oslo](#). Zelf kreeg ik het te zien tijdens mijn kunstopleiding in Antwerpen.

Andere levenservaringen deden me telkens terugkeren naar dat kind in de natuur. Dat werd een veilig ankerpunt en een frisse bron om te koesteren.

Zovele vormen van verdriet

Humana weent om het kind dat misbruikt wordt en geen moeder meer heeft. Haar tranen vertellen over de angst in de ogen van de vluchteling die zijn thuis verloor. Ze is de Afghaanse die zich omwille van de [Taliban](#) moet verbergen omdat ze een vrouw is en geen recht op onderwijs heeft. Ze is het jonge meisje in Afrika en het Midden-Oosten dat schreeuwt van de pijn omdat ze zonder verdoving wordt besneden. Humana toont het lijden van iedere vrouw die mishandeld, onderdrukt, seksueel misbruikt of tot prostitutie gedwongen wordt. Humana staat voor de vrouw in het Midden-Oosten die geen spreekrecht heeft, voor de

leerkracht in burn-out die bezwijkt onder stress, voor de hulpeloze bejaarde die geen warmte ondervindt en zich vergeten voelt, voor de moeder die haar kind verliest in de waanzinnige oorlog.

Humana toont het lijden van iedere vrouw die mishandeld, onderdrukt, seksueel misbruikt of tot prostitutie gedwongen wordt.

Humana huilt om zovele vormen van lijden. Relaties verziekt door haat. Rechthoekig denken van radicaliserende groepen en onmacht tegenover zinloos geweld. Onbegrip voor werkzoekenden en daklozen. Verslagenheid bij de zieke die geen uitweg meer ziet. Ontredning van de man of vrouw die dementeert. Armoede van gezinnen die honger lijden. Politiek geëngageerde vrouwen en mannen die in de gevangenis belanden omdat ze opkomen voor rechtvaardigheid. Schrijnende gevolgen van kinderarbeid.

Vervlakking en sensatiepers. Hard taalgebruik in de media en haar negatieve invloed op het gedrag van zoveel onwetende kijkers. De radeloosheid van wie verslaafd is aan drugs of alcohol. Het verdriet van de jonge vrouw die zich niet thuisvoelt in haar lichaam omdat ze niet beantwoordt aan het ideaalbeeld in de mode. Wanhoop die tot zelfdoding drijft. Fanatieke geloofsovertuigingen die respectloos omgaan met vrouwen. De hooggevoelige vrouw die zich verloren en onbegrepen voelt. De machteloosheid van psychiatrische patiënten. Vrouwen in vrouwonvriendelijke werksituaties. De ongekende pijn van eenzaamheid. De MeToo-beweging en de mentale kwetsuren van vrouwen die in stilte hun verdriet verzwijgen en pas naar buiten durven komen wanneer ze zich gesterkt voelen door de ervaringen van andere vrouwen. Elke plaats waar mensenrechten worden geschonden en misbruik wordt verborgen.

Zachte kracht

De gestalte van Humana vertolkt in al haar kwetsbaarheid ook de zachte kracht die aanwezig is in iedere man, in iedere vrouw. Op haar hoofd draagt ze een kantwerk van blauwe zijden draden. Ze symboliseren de waarden die ze belangrijk vindt en waarvoor ikzelf sta.

Haar bijna onzichtbare kroon draagt ze met veel zorg en toewijding, als een moeder die haar kind koestert. Haar schoonheid – de oerschoonheid van de vrouw- komt van binnenuit. Humana leert ons een levenskunstenaar te zijn, anderen zonder vooroordelen ontmoeten, met bewondering naar de wereld kijken, onze dagelijkse handelingen als een geschenk ervaren en ontvankelijk zijn voor wat we niet kennen.

Humana herinnert ons aan de zachte wijze waarop we ons als mensen kunnen bewegen tussen andere mensen.

Onhoorbaar spreekt ze onze talenten aan. Ze herinnert ons aan de zachte wijze waarop we ons als mensen kunnen bewegen tussen andere mensen: door attent te luisteren, spreken en handelen, zonder angst, met vertrouwen, tevredenheid en liefde voor wie je zelf bent. Dat is een schitterende manier waarop we het dagelijkse leven, hier en nu, samen kunnen delen. Met deze intenties kunnen we samen het weefsel van het leven weven en zorg dragen voor alles wat leeft.

Humana nodigt ons uit om terug te keren naar de basis van onze beschaving, de democratie. We zijn elkaars gelijken. Daarom mag iedereen in vrijheid en respect zijn mening uiten en zijn talenten ontplooien, als geschenk aan de gemeenschap.

Door het tonen van haar kwetsbaarheid in de stille Agora van de kerk deelt Humana ons ook haar spirituele kracht. Haar witte geweven gestalte weerkaatst het licht dat ze waarneemt in de ogen van iedere pelgrim, van iedere man of vrouw die kijkt en luistert met het hart en daardoor ontroerd is. Humana weerspiegelt de hoop dat troostende liefde alles overstijgt en overwint.

Draagster van waarden

In de Griekse oudheid werden vrouwelijke figuren als draagster van de tempel van de godin Athena afgebeeld. Omdat ze vrouwen uit Karyae voorstellen, worden ze [Kariatiden](#) genoemd. Die beeldhouwde figuren kregen een zekere dynamiek mee. Ze waren mijn inspiratiebron voor Humana.

In haar schaal draagt Humana het verdriet van de vrouwelijke mensheid mee.

De Oud-Romeinse lezing ziet in de figuren de tot slaven gemaakte vrouwen van het Spartaanse stadje Karyae die voor eeuwig en altijd lasten op hun hoofd moeten dragen. De meer archeologische visie ziet ze als priesteressen van Karyae. Tijdens het tempelfeest voor de godinnen Artemis en Athena brengen zij de heilige voorwerpen op hun hoofd in manden of schotels naar de tempel. Humana absorbeert beide, tegenstrijdige zienswijzen. Omdat ze in het kerkgebouw staat, krijgt Humana een priesterlijke verschijning. In haar schaal draagt ze het verdriet van de vrouwelijke mensheid mee.

In tegenstelling tot de grote, zware stenen vrouwenfiguren uit de Griekse periode is Humana een hedendaagse, meer dan levensgrote, natuurgetrouwe vrouw, die door haar verschijning en waardigheid haar waarden draagt. Mijn inspiratiebronnen vond ik in het dagelijkse leven met zijn vreugde en verdriet, in de natuur, het werk van cineasten zoals [Andrej Tarkovski](#) en andere waardevolle films die ik leerde kennen via de [dag van de religieuze film](#) in Hasselt, onder leiding van Sylvain De Bleeckere.

Poëzie met draden

Als voorbereiding op de weefsels maakte ik met een fijne stift schetsen. De subtiele lijnen brachten me op het idee om met dun kantgaren te weven.

Pasteltekening van Humana © Marleen Mertens

De symbolische blauwe kleur van de lucht en het water die ons omgeven, is altijd aanwezig in mijn aquarellen en komt heel vaak terug in mijn weefsels. Ook de kroon van Humana maakte ik met blauwe kantdraden.

Beide technieken, zowel de blauwe aquarel als de fijne meanderende zijdedraad of vlasdraad in het weefsel, hebben een vloeibaar karakter. De zachte bewegingen van het schilderen en het weven zijn de expressiemiddelen die me eigen zijn en waarmee ik graag een verhaal vertel.

Ik gebruik geen decoraties, al het overbodige laat ik los. De verbinding van de draden primeert.

Weefsel ontstaat door een verbinding van draden. Voor het gewaad van Humana koos ik voor de meest pure binding: de linnenbinding. De samenhang ontstaat door een samenspel van ketting en inslag. De kettingdraden zijn de verticale draden die op het weefgetouw opgespannen worden. De inslagdraden lopen horizontaal en worden doorheen de kettingdraden geweven. De linnenbinding creëer ik door de eenvoudige beweging van de inslagdraad die telkens over en onder een kettingdraad loopt. Een draad op, een draad neer, zo ontstaat een zuiver linnen weefsel zonder franjes. Ik gebruik geen decoraties, al het overbodige laat ik los. De verbinding van de draden primeert.

Voor textielkunstenaar Marleen Mertens is weven een meditatie proces. © Jef Van Eynde

Geduldig weef ik het fijne linnen op een handweefgetouw. Mijn hele lichaam stuurt die manuele handeling: het bewegen van schachten, pedalen en schietspoel. Zo groeit het weefsel zeer traag. Zelf ervaar ik dat als een meditatie proces. Vlas of linnen is een natuurlijk materiaal. De gladde draad valt zeer soepel en aangenaam in de handen en neemt mooie kleuren aan bij het verven. Het weefsel dat zo ontstaat, geeft me als maker telkens een bijzondere ervaring en voldoening.

De natuurlijke vlasdraden zijn uiterst dun. Voor de ketting die op het weefgetouw gespannen wordt, gebruik ik een getwijnde draad. Dat is een dubbele ineengedraaide draad die sterk genoeg is om de spanning aan te kunnen. Op een centimeter gebruik ik tien kettingdraden, voor de inslagdraden enkelvoudige draden. Daardoor voelt het weefsel fragieler en transparanter aan. Bij het inslaan van acht

inslagdraden heb ik een centimeter geweven. Het vraagt een grote gevoeligheid om de draden niet te breken. Het transparante en open weefsel laat het licht door. Zo wordt ook de ruimte deelgenoot van het werk dat hierdoor zelf een ontvangend karakter krijgt.

De blauwe zijde die ik als borduurgaren gebruikte, vind je ook terug in de kazuivel van priestergewaden.

In het weefsel van Humana suggereren de meanderende, horizontale, witte inslagdraden beweging. Het gladde karakter van de vlasdraad maakt dit mogelijk. De fijne blauwe draden zijn als een kalligrafie. De blauwe zijde die ik hier als borduurgaren gebruikte, vind je ook terug in de kazuivel van priestergewaden.

Humana nodigt de pelgrim uit om zich als kwetsbare mens tonen.

De lijnen in het gewaad van Humana hebben geen decoratieve functie, ze tekenen haar verdriet en het verdriet van de wereld. Ze vloeien uit haar kroon over haar gelaat, ze zoeken hun weg in het weefsel naar de blauwe tranen - de blauwe geborduurde stippen in haar kleed - en worden naar het watervlak van de Heilige Magdalenakerk geleid. Zo nodigt Humana de pelgrim uit om zich als kwetsbare mens tonen.

Weefsel als metafoor

Al deze beeldelementen schrijven samen het verhaal van Humana. Haar weefsel is de metafoor voor

*verbondenheid, door de draden die elkaar vasthouden

*verwevenheid, door het 'geheel' of het weefsel dat ontstaat

*geborgenheid, door de bescherming die het biedt als kleed of gewaad

*openheid door de transparante aard van het weven

*fragiliteit, door de fijne draad, de manier van weven en de liefde voor de materie en het weefambacht.

Al deze elementen staan symbool voor de vloeibaarheid van ons leven en samenleven.

Humana belichaamt het feminiene wezen van het neogotische kerkgebouw. Haar aanwezigheid dialogueert met de open en ontvangende ruimte. Haar verticale houding verwijst naar de verticaliteit van de neogotische Heilige Magdalenakerk, als een ode aan het leven en de schepping. Haar transparante witte gewaad ontvangt het licht dat door de verticale ramen binnenkomt en kaatst het terug. Het kunstlicht versterkt haar aura. Haar kroon in een kantwerk van blauwe zijden draden verwijst naar het blauwe gewelf van de kerk, naar de fijne neogotische architectuur en het bewegende watervlak waarop ze staat. Al deze elementen staan symbool voor de vloeibaarheid van ons leven en samenleven. Tegelijk wordt Humana gedragen door de efemere, stille ruimte van dit kerkgebouw.

Ontmoeting

Ik hoop dat bezoekers hier, op deze plek in de Heilige Magdalenakerk, in het hart van [het project Agora](#), geraakt worden door de stilte en de poëtische aura van Humana. Zij is de metafoor voor hoop, troost, vertrouwen, liefde en respect. Ze ontvangt en verbindt, vertelt een verhaal van gastvrijheid, warmte en verbondenheid.

Dit is een plaats waar mensen uit verschillende culturen zich verbonden kunnen voelen in het trillende weefsel dat 'leven' heet.

Dit project Agora is een voorbeeld van een gastvrije ruimte in onze hedendaagse samenleving: een ruimte die openstaat om elkaars anders zijn respectvol te benaderen en die zorgzaam wil omgaan met alles wat kwetsbaar is. Dit is een plaats waar mensen uit verschillende culturen zich verbonden kunnen voelen in het trillende weefsel dat 'leven' heet. Een plaats waar we uitgenodigd worden om elkaar creatief te ontmoeten. Laten we delen wat ons raakt en luisteren naar wat we niet kennen. Dan leidt diversiteit naar ontmoeting en worden we een gastvrije samenleving die zich gedraagt zoals de natuur: als een eenheid.

Tekst: Marleen Mertens

MagaZijn sprak met de kunstnares over haar werk. Lees [hier het interview!](#)

Praktisch

- Meer dan 50.000 bezoekers brachten een bezoek aan [project Agora](#) in de [Heilige Magdalenakerk in Brugge](#).
- Naast Marleen Mertens nam ook [kunstenaar Jan De Wachter](#) deel aan het project Agora.
- Project Agora is een organisatie van [vzw Yot](#) en [vzw Men\(s\)tis](#).
- Geniet [hier](#) van een kortfilm over Agora, gerealiseerd door Kristof Hoornaert en Sylvain De Bleeckere.
- Sylvain De Bleeckere schreef [Levensbeschouwing, democratisch belicht](#). Zijn boek vormt de synthese en verdieping van zijn jarenlange onderzoek. Hij is gefascineerd door de relatie tussen enerzijds de filosofie van het leven en de cultuurfenomenen kunst en religie en anderzijds het antropologisch fenomeen van de zingeving in het perspectief van de postmoderne, naoorlogse en democratische samenleving.
- Fijn om te weten: het Agora project kreeg het label van de Triënnale Brugge mee: *Inspired bij Triënnale Brugge 2018 (Liquid City)*